

Miguel Robaina

UNITAS DEI

– en hermeneutisk modell för treenighetens språk

(2025)

Förord

Detta arbete, *Unitas Dei*, presenteras inte som en ny dogm eller ett färdigt teologiskt system. Det är varken en bekännelse eller en slutgiltig lösning på de komplexa frågor som den klassiska treenighetsdogmen väcker.

I stället är avsikten att erbjuda ett systematiskt och sammanhängande hermeneutiskt alternativ – en modell som utmanar den klassiska dogmens självklara status som normerande tolkningsram för Skriften. *Unitas Dei* är ett försök att visa hur centrala bibliska texter och den kristna erfarenheten på ett annat sätt kan förstås som logiskt hållbara, strikt monoteistiska och med en hög kristologi, utan att nödvändigtvis förutsätta en ontologisk treenighet i Guds transcendentia väsen.

Arbetet tar sin utgångspunkt i en identifierad hermeneutisk cirkel inom traditionell trinitarisk teologi, där dogmen både formas av och formar läsningen av Skriften. Mot denna bakgrund introduceras *Unitas Dei* som ett axiom – en grundläggande utgångspunkt för tolkning. Detta axiom föreslår att språket om ”Fader, Son och helig Ande” i första hand är ett uttryck för den mänskliga, psykologiska och relationella upplevelsen av Gud, som kulminerar i Jesu medvetande, snarare än en direkt beskrivning av Guds inre, eviga struktur.

Modellens värde bedöms inte främst utifrån dess överensstämmelse med post-nicensk dogmhistoria, utan utifrån dess interna koherens. Den integrerar filosofiska, exegetiska och psykologiska perspektiv i ett försök att belysa frågor som ofta ligger bakom de mer uppenbara dogmatiska debatterna.

Perspektivet utgör en reell brytning med den etablerade nicenska och post-nicenska traditionen. Detta erkänns öppet. Syftet är dock inte att förkasta denna tradition, utan att problematisera dess hermeneutiska dominans och visa att andra vägar finns – vägar som kanske bättre kan förena en radikal monoteism med en fullt realistisk förståelse av inkarnationen och människans sätt att erfara det gudomliga.

Unitas Dei är att ses som ett bidrag till diskussionen, ett underlag för vidare funderingar och kritisk prövning. Den riktar sig till dem som är villiga att temporärt suspendera den dogmatiska läsningen för att undersöka om ett annat hermeneutiskt axiom kan leda till en minst lika bibeltrogen, andligt meningsfull och intellektuellt tillfredsställande förståelse av den Gud som uppenbarat sig i Jesus Kristus. All kritik, granskning och konstruktiv vidareutveckling är inte bara välkommen – den är nödvändig för varje teologiskt tänkande som vill vara levande.

Miguel Robaina

Tyresö i december 2025

UNITAS DEI

I – Introduktion

Frågan om den klassiska treenighetsdogmens hermeneutiska status har betydande konsekvenser för hur bibliska texter förstås och systematiseras teologiskt. Dogmen har historiskt fungerat som normerande tolkningsram, där både Gamla och Nya testamentet läses i ljuset av ett metafysiskt trinitariskt paradigm. Detta har inneburit att centrala begrepp, såsom Logos i Johannesevangeliets prolog, traditionellt förstås genom den ontologiska distinktionen mellan Fadern, Sonen och den helige Ande som fastslogs i den nicenska och post-nicenska traditionen.

En sådan hermeneutisk ordning riskerar dock att bli cirkulär. Dogmen motiveras genom Skriften, samtidigt som Skriften tolkas genom dogmen, vilket gör alternativa exegetiska ramar svårt att överväga utan att i förväg exkluderas som otillräckliga. Detta förhållande innebär inte att treenighetsdogmen nödvändigtvis är exegetiskt ohållbar, men det visar att dess status som självklar och normgivande utgångspunkt kan och bör problematiseras i en teologiskt redbar undersökning.

Mot denna bakgrund framträder Unitas Dei varken som ett konkurrerande dogmatiskt system eller ett försök att ersätta den klassiska treenighetsdogmen. I stället utgör modellen ett hermeneutiskt alternativ. Detta alternativ blir först synligt när den dogmatiska läsningen av Skriften inte längre antas vara den enda legitima utgångspunkten. Unitas Dei söker bibehålla det centrala teologiska syftet bakom den klassiska treenighetsdogmen — nämligen att värna om Guds enhet och samtidigt bekräfta det fulla gudomliga värdet i de bibliska uttrycken Fader, Son och helig Ande — men gör detta genom en mer återhållsam ontologisk och fenomenologisk förståelseram.

Unitas Dei förutsätter därmed inte en utbyggd trinitarisk ontologi, men innebär inte heller ett avståndstagande från ontologisk tänkande. Tvärtom erkänns att viss ontologi är logiskt ofrånkomlig. För att Gud ska vara begriplig och verkligt verksam krävs minst två saker: gudomlig identitet och gudomlig närvaro. Identitet utan närvaro blir för oss betydelselös, medan närvaro utan identitet leder till en logisk paradox – vad är det som är närvarande om inget finns som är närvarande? Dessa två aspekter är därför oskiljaktiga och utgör Unitas Deis ontologiska minimum. Alla ytterligare metafysiska distinktioner måste motiveras, inte presumeras.

Unitas Dei gör en medveten åtskillnad mellan vad som ontologiskt kan sägas med nödvändighet, vad som ontologiskt inte kan fastställas, och vad som epistemologiskt framstår som rimliga antaganden givet inkarnationens och människans kognitiva villkor.

Utöver detta minimum gör Unitas Dei inga positiva ontologiska påståenden om Guds inre liv. Frågor om eviga relationer, hypostatiska distinktioner eller relationellt självmedvetande i Gud före inkarnationen betraktas som ontologiskt öppna. De kan varken bevisas eller uteslutas, men bör inte presumeras som tolkningsförutsättning.

De relationella och trinitariska strukturer som beskrivs i modellen är därför inte ontologiska påståenden om hur Gud är i sig själv, utan epistemologiska och hermeneutiska förklaringar till varför uppenbarelsepråket i Skriften antar sin konkreta form.

Utifrån detta erbjuder Unitas Dei en möjlighet att förstå den bibliska treenighetsterminologin som immanent, erfarenhetsbaserad och relationellt betingad, där Fader, Son och helig Ande betecknar samma Gud utan att utgöra ontologiskt skilda hypostaser. Modellen befinner sig därmed inte i opposition mot den klassiska dogmens ursprungliga intention, utan i ett kritiskt och konstruktivt samtal med dess hermeneutiska förutsättningar.

Perspektivskillnaden: transcendens och immanens

Det transcendent gudomliga perspektivet

Unitas Dei söker förklara relationen mellan Guds transcendent enhet och den bibliska erfarenheten av Fadern, Sonen och den helige Ande utan att anta ontologiskt distinkta hypostaser inom Guds eviga väsen enligt den klassiska treenighetsdogmen. Modellen utgår från två centrala premisser:

- (1) att Gud i sitt absoluta, transcendent gudomliga perspektiv är ett odelbart väsen utan inre uppdelning.
- (2) att Jesu förståelse av Gud alltid sker inom de mänskliga villkor som tid, rum, språk, psykologi och relationer medger, och att människans förståelse följer hans undervisning baserad på denna förståelse.

Därmed kan treenighetsbegreppen förstås som immanenta, relationella och pedagogiska "översättningar" av ett i grunden enhetligt gudomligt väsen. Sett ur ett gudomligt perspektiv finns varken behov eller grund för distinktioner som "Fader", "Son" eller "helig Ande". Enligt Unitas Dei existerar inte dessa begrepp som interna realiteter i Gud, utan som mänskligt sätt att relatera till Guds identitet och Guds närvaro.

Detta innebär inte att Gud är isolerad eller oförmögen till relation, utan att relation inte tillhör Guds identitet som sådan. Relation uppstår först där skapelse, differentiering och mänsklig erfarenhet föreligger.

Unitas Dei skiljer mellan relation som en aktualiserad struktur och relaterbarhet som ontologisk kompatibilitet. Relation, i strikt mening, förutsätter alltid differentiering, referenspunkter och koordinater i rum och tid. Av denna anledning kan relation inte tillhöra Guds transcendentala väsen i sig. I Guds absoluta perspektiv, före och oberoende av skapelsen, finns varken yttre referenser, temporal succession eller rumslig differentiering. Att tillskriva Gud relation i denna dimension innebär därför att projicera skapade kategorier på det oskapade. Detta innebär dock inte att Gud är isolerad, statisk eller oförmögen till relation. Det innebär i stället att relation inte är en ontologisk nödvändighet i Gud, utan något som aktualiseras först när något annat än Gud existerar. Relaterbarhet betecknar därmed inte en ytterligare egenskap i Gud, utan det faktum att Guds identitet och närvaro inte utesluter relation, utan möjliggör relation när rum, tid och differentiering föreligger. Gud är således inte relationell av ontologisk nödvändighet i sig, men inte heller relationellt sluten. Relation uppstår inte ur ett inre behov i Gud, utan ur mötet mellan Gud och skapelsen.

Det immanenta mänskliga perspektivet

Människan saknar förmåga att direkt uppfatta denna transcendentala enhetlighet. Vår förståelse är beroende av rum, tid, relation och språk. Abstrakta eller absoluta begrepp såsom oändlighet, evighet, allomfattande och ren existens saknar intuitiv mening utan relationella strukturer. Detta gäller även Gudsnamnet "Jag är" (2 Mos. 3:14), vilket i sitt rena ontologiska innehåll är omöjligt att fullt greppa: i den mänskliga immanensen blir frågan oundviklig – "Jag är... vad då?"

Av denna anledning manifesteras det gudomliga "Jag är" på olika sätt i historien och i mänsklig erfarenhet, särskilt i Jesu egen mänskliga upplevelse. Unitas Dei står således i en panenteistisk tradition där Gud är större än och oberoende av sin skapelse, men manifesterar sig i den. I den bibliska berättelsen är Guds närvaro ofta mer uttrycklig än Guds identitet, och det är först i och genom Jesus som både identitet och närvaro blir gestaltade på ett sätt som är begripligt inom mänsklighetens relationella och existentiella strukturer: "Jag är ...Vägen (Sonen/Människosonen), Sanningen (Fadern) och Livet (den helige Ande) som exempel på Jesu mänskliga relationella förståelse av sitt gudomliga "Jag Är" Detta blir utgångspunkt för hans efterföljares undervisning. (2 Joh. 14:6).

Inkarnationen som översättning

Inkarnationen framträder i Unitas Dei som den mest fullkomliga översättningen av Guds obegripliga transcendens in i den mänskliga immanensen. När Gud blir människa antar den gudomliga identiteten den mänskliga naturens kroppsliga, själsliga och andliga begränsningar.

I denna mänskliga natur erfar Jesus sin gudomliga identitet och närvaro genom de kategorier som mänsklig psykologi tillhandahåller. Den relationella dimension som treenighetsspråket uttrycker är därmed inte ett utslag av interna distinktioner i Guds väsen, utan av hur Gud upplever sig själv inifrån sin mänskliga existens.

I denna modell fungerar treenighetsbegreppen som följande översättningar av en och samma gudomliga realitet:

- Fadern – den gudomliga identiteten som sådan, erfaren inifrån Jesu mänskliga medvetande, "Jag" i "Jag Är", som Jesus relaterar till som en person i sin själ.
- Den helige Ande – Guds levande och verksamma närvaro, "Är" i "Jag Är", som Jesus relaterar till som en person i sin ande.
- Sonen/Människosonen – den immanent synliga, kroppsliga och historiska holistiska manifestationen av det gudomliga "Jag är" i mänsklig historia.

Dessa tre begrepp beskriver inte tre konkreta gudomliga subjekt ontologiskt, utan hur Guds odelbara väsen blir erfaret, uttryckt och konkretiserat i Jesu mänskliga medvetande och existens.

Passiv kenosis

En central aspekt i Unitas Dei är förståelsen av kenosis (Fil 2:5-8). Jesu självförminskning ses i denna modell inte på traditionellt vis, som ett aktivt avstående från gudomliga egenskaper, utan som en

inneboende konsekvens av att Gud antar mänsklig natur. Det gudomliga väsendet förblir oförändrat; begränsningen uppstår genom de mänskliga villkor som inkarnationen innebär. Därav följer att:

- begränsningarna hör till den mänskliga naturen, inte till Gud själv,
- Jesus växer gradvis i insikt om sin gudomliga identitet,
- denna gradvisa utveckling är en naturlig del av en människas psykologiska och medvetandemässiga struktur.

Denna dubbelhet – en gudomlig identitet inom en mänsklig psykologi – skapar en unik existentiell struktur. Människan kan uppleva sin egen identitet som komplex eller mångfacetterad, och ibland tala till sig själv som om man talade till en annan. I extrema fall, till följd av trauma, kan detta gå så långt att vissa utvecklar distinkta personligheter inom samma väsen. Denna mänskliga erfarenhet används som en analogi för att belysa komplexiteten i Jesu medvetande, som är en oundviklig konsekvens av föreningen mellan gudomlig och mänsklig natur. Till skillnad från patologiska tillstånd är Jesu inre komplexitet fullkomligt harmonisk och uttrycker den unika integrationen av hans två naturer. *(läs vidare om detta i kapitel II)*

Relationella uttryck och inre dialog

Mot bakgrund av detta förstås de bibliska relationella uttrycken mellan Fadern, Sonen och den helige Ande inte som beskrivningar av interaktioner mellan distinkta hypotaser inom Guds transcendentia väsen, utan som uttryck för Jesu mänskliga upplevelse i sitt medvetande av Guds identitet och närvaro.

Dessa fenomen är teologiskt begripliga som mänskliga sätt att artikulera komplexa inre upplevelser. Människan har förmåga till inre dialog, känslan av att stå i relation till sitt eget inre liv, och att begreppsliggöra detta relationellt. För Jesus, vars medvetande rymmer både gudomlig identitet och mänsklig erfarenhet, blir denna fenomenologi särskilt tydlig.

I detta ljus framträder Jesu dop (Matt.3:13-17) som ett holistiskt uppenbarelse- och självinsiktsögonblick, där Jesus erfar en sammanhållen upplevelse av sin gudomliga identitet, närvaro och uppdrag – vilket i evangelierna uttrycks i tydlig treenighetsform. Jesu bön och inre dialog är därmed inte psykologisk fiktion, utan verkliga mänskliga uttryck för en asymmetrisk verklighet: formen är mänsklig, innehållet är gudomligt verkligt.

Funktionell treenighet i immanensen

Unitas Dei betraktar treenigheten som funktionell i immanensen, inte ontologisk i transcendensen. De trinitariska begreppen har sin grund i hur Jesus själv upplevde och uttryckte det gudomliga på ett relationellt vis, sett ur sitt mänskliga perspektiv.

Unitas Dei presenterar en pedagogisk, existentiell och fenomenologisk tydlighet utan att multiplicera Guds väsen eller postulera tre eviga gudomliga subjekt. Guds väsen förblir absolut enhetligt; treenigheten uppstår som begrepp endast i den mänskliga förståelsens domän.

Teologisk avvikelse och positionering

Modellen skiljer sig från klassisk trinitarism på två centrala punkter:

- (1) Den förnekar den ontologiska distinktionen mellan Fader, Son och Ande som tre eviga hypotaser i Guds väsen.
- (2) Den placerar treenigheten uteslutande i det immanenta perspektivet, som mänskliga uttryck för hur Gud erfars, inte som strukturer inom Guds transcendentia verklighet.

På grund av dessa avvikelser riskerar modellen att associeras med modalism eller funktionalism. Unitas Dei skiljer sig emellertid från klassisk modalism genom att inte hävda att Gud antar växlande roller i historien, utan snarare att de relationella uttrycken hör till människans epistemologiska och psykologiska perspektiv, inte till Guds ontologi.

Alla Nytestamentliga vittnesbörd och texter av Jesu lärjungar och efterföljare, såsom deras förståelse av de trinitariska begreppen, måste uppfattas i ljuset av Jesu undervisning som i sin tur baseras på hans egen förståelse av sin gudomliga identitet och närvaro, sitt "Jag Är".

II – Psykologiskt perspektiv

Modern neuropsykologisk forskning visar att människans självmedvetande i hög grad är dialogiskt. Det vi kallar den "inre rösten" är inte en poetisk metafor, utan ett neurologiskt identifierbart fenomen. Det

har visat sig att samma område i hjärnan aktiveras vid inre som vid yttre tal, särskilt Brocas område. Forskning har visat att man med hög träffsäkerhet kan avgöra vilka ord försökspersoner "säger för sig själva". Den inre rösten beskrivs som avgörande för självreflektion, identitetsformering och meningsskapande. Utan inre dialog försvåras förmågan att förstå sig själv.¹

Detta innebär att mänskligt självmedvetande inte är monologiskt utan relationellt. Människan uppfattar sitt "jag" genom en form av inre relation: jag talar till mig själv, svarar mig själv, prövar mig själv. Forskningen konstaterar också att psyket ofta organiserar denna dialog som inre "röster" – exempelvis den stödjande, den kritiska, den sårbara – utan att detta i sig är patologiskt. Tvärtom är det ett normalt sätt att hantera komplex inre erfarenhet.

I extrema fall, särskilt vid trauma, kan denna differentiering bli så stark att den upplevs som olika personligheter.² Då rör det sig om patologi, eftersom en enda mänsklig natur fragmenteras i konkurrerande "jag". Även i dessa fall är dock mekanismen densamma som i vardagligt grubblande: psyket försöker skapa begriplighet genom personifiering.

I detta sammanhang bör det noteras att sambandet mellan hjärnans neurala processer och mänskligt medvetande inte nödvändigtvis innebär en fullständig reduktion av person, vilja och intellekt till biologisk funktion. Inom modern neurofilosofisk diskussion har vissa kliniskt verksamma neurokirurger och forskare, däribland Michael Egnor, pekat på empiriska anomalier såsom bevarad personlig identitet vid omfattande hjärnskador, split-brain-fenomenets begränsade påverkan på subjektets enhet samt svårigheten att lokalisera abstrakt tänkande och viljemässiga beslut till specifika neuronala strukturer. Dessa observationer används inte som direkta bevis för en metafysisk själ i strikt ontologisk mening, men de problematiserar en strikt materialistisk förståelseram och öppnar för tolkningen att mänskligt självmedvetande och rationalitet inte fullt kan beskrivas som emergenta biprodukter av hjärnaktivitet ensam.³

Detta psykologiska ramverk blir avgörande när vi närmar oss Jesu självmedvetande. Jesus delar fullt ut den mänskliga naturens psykologiska förutsättningar. Hans psyke tar inte en gudomlig genväg förbi mänsklig kognition, utan utvecklas i tid, språk, relation och erfarenhet. Samtidigt är Jesu person inte enbart bärare av mänsklig natur, utan också av gudomlig. Här uppstår en unik psykologisk situation utan exakt motsvarighet: ett fullt mänskligt psyke som måste relatera till en verklig gudomlig identitet och närvaro.

För Jesus innebar inkarnationen att den fulla gudomliga realiteten – Guds identitet och närvaro – skulle erfaras och levas ut genom ett fullständigt mänskligt psyke och nervsystem. Hans hjärna var en mänsklig hjärna, byggd för att bearbeta information sekventiellt, lära sig över tid och organisera komplex verklighet genom inre modeller och dialog.

När vi tillämpar neuropsykologisk förståelse på Jesus, följer ett tänkbart scenario, med hänsyn till att medvetandets uppkomst och lokalisering, samt hur den subjektiva erfarenheten (qualia) av att uppleva det egna "jagets" närvaro, ännu ytterst är vetenskapligt oförklarade. Inom ramen för inkarnationen ställdes Jesu mänskliga självmedvetande inför den ofattbara uppgiften att relatera till två fulla realiteter: en mänsklig och en gudomlig. För att göra den ofattbara gudomliga närvaron och identiteten begriplig inom mänsklig kognition torde hans psyke, enligt denna förståelse, därför ha utvecklat en stabil, relationell modell genom vilken den gudomliga verkligheten kunde erfaras och artikuleras utifrån mänskligt medvetande. På detta sätt kan Jesu unika psykologiska situation förstås:

- Guds identitet, erfaren i Jesu själ som det absoluta ursprunget till hans "jag", blev den inre "rösten" han upplevde som "Fadern". Detta var ingen reell distinkt person, utan hans psykes sätt att relatera till sin egen gudomliga identitet.
- Guds närvaro, erfaren i Jesu ande som den levande, verksamma närvaron och kraften, han upplevde som "den helige Ande". Detta var inte heller någon reell distinkt person, utan hans psykes sätt att förstå och kanalisera den gudomliga verkligheten som verkade genom honom.

Med andra ord: De treenighetsbegrepp som vi möter i evangelierna – Fadern, Sonen och den helige Ande – är inte en beskrivning av ett samtal mellan tre himmelska personer. De är det naturliga och nödvändiga resultatet av hur ett fullt mänskligt medvetande, med en mänsklig hjärnas strukturer, måste uppfatta och artikulera erfarenheten av att vara den fulla gudomligheten inkarnerad. Formen är mänsklig och psykologisk; innehållet är gudomligt och verkligt.

Jesu två naturers samspel i medvetandet

Den mänskliga identiteten formas i en dynamisk process. När en person ställs inför en fråga som "vad vill jag?" eller en frestelse, svarar psyket utifrån ett komplext nätverk av behov, känslor, sociala intryck och tidigare erfarenheter. Varje val och reaktion bidrar till att forma "jaget" – identiteten är ett resultat av dessa processer, ständigt i förhandling och förändring. I frestelsens ögonblick väger en människa impulser mot principer; segern är en triumf över delar av sig själv.

För Jesus, enligt Unitas Deis psykologiska modell, fungerade detta radikalt annorlunda. Genom inkarnationen var hans mänskliga psyke och nervsystem genomsyrat av en fullständig, oföränderlig gudomlig identitet och närvaro. Detta skapade en unik existentiell reflex.

När Jesus mänskliga medvetande ställdes inför frågor om vilja eller etik – som i frestelserna i öknen – skedde inte en konventionell inre kamp (Matt. 4:1-11). Istället fungerade det ständigt närvarande gudomliga "jaget" som ett ogenomträngligt formativt centrum. Hans reaktion framstår som en omedelbar kongruenscheck. Frestelserna (att tillfredsställa hunger på ett egoistiskt sätt, att utmana Gud, att byta tillbedjans centrum) kolliderade inte primärt med en moralisk regel, utan med hans innersta väsen. Att handla mot denna identitet var inte ett etiskt fel som kunde begås efter övervägande; det var psykologiskt och existentiellt omöjligt, en handling som skulle ha krävt ett upphävande av hans eget "jag". Hans mänskliga känslor (hunger, trötthet, önskan att undvika smärta) fanns där och var autentiska, som Getsemanebönens ångest visar (Matt 26.39). Men de kunde inte initiera handling. De presenterade sig som förslag som instinktivt, stötte på en inre strukturgrund och förkastades som inkompatibla.

I den inre dialogen som hans psyke organiserade, blev denna process artikulerad som ett samspel mellan "Sonen" (med kroppsliga upplevelser och känslor) och "Fadern" (den gudomliga identiteten). Den ofrånkomliga slutsatsen blev därför – "icke vad jag vill, utan vad du vill."

Således var Jesu liv det ständiga svaret på frågan "Vad vill jag?": en integrering där det mänskliga begäret ständigt justerades mot den fasta gudomliga referenspunkten. Hans "nej" i öknen var mer än ett moraliskt val; det var ett existentiellt uttryck för "Detta är jag inte, och kan därför inte göra." Detta är den praktiska mekanismen som visar hur föreningen av två naturer realiserades inte bara som metafysik, utan som en levd, psykologisk realitet.

Psykologisk utveckling och tillgång till gudomlig kapacitet

En central konsekvens av att Unitas Dei tar Jesu fulla mänsklighet på allvar är förståelsen av hur hans medvetande gradvis växte in i insikten om och behärskningen av sin gudomliga identitet. För att förstå detta kan vi tänka på en människa med en medfödd, exceptionell talang – som musik eller matematik. Talangen finns där från början som en djup potential, men det krävs år av växande självmedvetenhet, övning och erfarenhet för att personen ska bli fullt medveten om sin förmåga och lära sig att uttrycka den fritt och avsiktligt. Så var det också för Jesus mänskliga psyke. Hans fulla gudomliga kapacitet var en given realitet, men hans mänskliga förståelse av denna realitet utvecklades över tid, från en omedveten känsla till en klar och integrerad självinsikt.

Som tolvåring i templet talade ganska om Gud "min Fader" (Luk 2:49). Detta var ett mycket intimt språk, ett tecken på en tidig, särskild känsla av en särskild samhörighet. Men den djupa förståelsen av varför denna relation var så unik, av vad det innebar att faktiska vara ett kroppsligt kär för Gud i absolut mening, får man här anta växte fram gradvis i hans mänskliga medvetande. Det var en insikt som mognade i takt med att han växte "i vishet och ålder" som Bibeln säger (Luk. 2:52).

Jesu dop blev den avgörande brytpunkten i denna psykologiska utveckling, en bekräftelse på att hans självmedvetande nått en holistisk upplevelse – en klar och sammanhållen förståelse av både sin gudomliga identitet (rösten: "Du är min Son") och känslan av gudomlig närvaro som fyllde honom. Efter denna självinsikt kunde han medvetet och avsiktligt utnyttja de gudomliga kapaciteter som alltid funnits i honom och påbörja sitt kall och tjänst. Detta förklarar varför Jesus därefter utförde mirakler såsom att stilla stormar, bota sjuka och väcka döda, m.m. Evangelierna beskriver alltså inte en Jesus som blir alltmer gudomlig, utan en Jesus vars mänskliga medvetande successivt och fullständigt växer in i medvetenheten om den gudomlighet som alltid utgjort hans innersta kärna.

¹⁾ Den psykologiska och neurovetenskapliga beskrivningen av inre dialog, personifierade inre röster och deras betydelse för självmedvetande bygger på etablerad forskning, populärvetenskapligt sammanfattad i *Illustrerad Vetenskap*, nr 3, 2025. Forskare som nämns i artikeln är Johanne Nedergård, Malgorzata M. Puchalska-Wasył, Charles Fernyhough, Anna Borghi, Sarah Wandelt, samt Antonio Chella. Den teologiska Unitas Dei-tolkningen och tillämpningen i relation till Jesu person och naturer tillskrivs denna texts författare och görs inom ramen för en kristologisk helhetsförståelse.

- **Fernyhough, C.** (2016). *The Voices Within: The History and Science of How We Talk to Ourselves*. Basic Books.
- **Alderson-Day, B., & Fernyhough, C.** (2015). *Inner Speech: Development, Cognitive Functions, Phenomenology, and Neurobiology*. *Psychological Bulletin*, 141(5), 931–965.
- **Puchalska-Wasył, M.** (2022). *The Dialogical Self: Research and Applications*. I *Handbook of Dialogical Self Theory* (Red. H. J. M. Hermans). Cambridge University Press.
- **Nedergaard, J. S., et al.** (2021). *Decoding inner speech from fMRI signals using machine learning: Towards a brain-computer interface for communication*. *NeuroImage*, 237, 118182.

²⁾ **DSM-5** (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th ed.* American Psychiatric Association.

³⁾ **Egnor, M. & O'Leary, D.** (2022). *The Immortal Mind: A Neurosurgeon's Case for the Existence of the Soul.* Worthy Publishing. Se även Egnors föreläsningar och kliniska resonemang kring split-brain-forskning, neuroplasticitet och medvetandefilosofi.

III - Unitas Deis hermeneutiska axiom:

Allt nytestamentligt språk om "Fader, Son och helig Ande" härrör enligt Unitas Dei således från Jesu unika, mänskliga, psykologiska upplevelse av sin egen gudomliga identitet, som sedan blivit normativ för hans efterföljares teologi.

Detta hermeneutiska axiom erbjuder en sammanhängande tolkningsram till de utmaningar som Unitas Dei kan ställas inför i bibeltexterna. Låt oss med några exempel se hur detta kan fungera:

- **Sonens preexistens**

"I begynnelsen var Ordet... och Ordet var Gud" (Joh. 1:1). *"Du älskade mig före världens grund var lagd"* (Joh. 17:24).

Dessa är inte av nödvändighet rapporter om ontologiska distinkta hypostasen enligt klassisk trinitarisk modell. Unitas Dei menar att texten beskriver retrospektiva och projicerade tolkningar. Jesu efterföljare, som upplevt honom som den fulla manifestationen av Gud, förstod hans ursprung på detta sätt i enlighet med hans undervisning. "I begynnelsen" och "före" är tidsperspektiv som människor måste använda för att tala om det eviga. Ordet (Logos) som är "hos Gud" kan förstås som Guds eviga självmedvetande och identitet (Fadern), som sedan blir fullt manifesterat i Jesus (Sonen). Det är ingen separat hypostas, utan ett sätt att beskriva manifestationen av det enda gudomliga väsendet i historien.

- **Den helige Ande som person**

(Apg. 8:29, Rom. 8:14, Ef. 4:30)

Jesu psykologiska upplevelse av den gudomliga närvaron (den helige Ande) var personlig och relationell. Han upplevde den som en person han kunde sända, en "närvaro" som tröstade och ledde. Hans efterföljare, som undervisats i detta språkbruk, ärver det. När de själva upplever den gudomliga närvaron som riktad och kommunikativ, är det naturligt att använda samma personifierande språk som Jesus lärde dem. Det är inte bevis för en distinkt hypostas, utan för kontinuiteten i den mänskliga upplevelseterminologin.

- **Trinitariska formler**

"Döp dem i Faderns och Sonens och den helige Andes namn"

(Matt. 28:19)

Denna formel är sammanfattning av den kristna uppenbarelseerfarenheten. De fångar de tre sätten den ende Guden (Jag Är) har blivit fullt begriplig för människan genom inkarnationen: som "Identitet" eller "Källa" (Fader), som "Historisk manifestation" (Son), och som "Närvaro" eller "Kraft" i livet (helig Ande). Formeln är en kartläggning av mötet med Gud, inte en beskrivning av Guds väsen i sig. Man bör här vara tydlig med att det grekiska ordet för "namn" i originaltexten står i singularis.

- **Frälsningshandlingen och distinkta roller**

(Joh. 3:16; Fil. 2:6-8; Rom. 8:11)

Fadern sänder, Sonen offerar sig, den helige Ande tillämpar. Detta är inte bevis på tre samarbetande subjekt. Det är en beskrivning av hur den ende Gudens enhetliga frälsningshandling upplevs och bryts ned i kausala steg inom tid och rum. För människans förstånd måste handlingen delas upp: det finns en källa till initiativet (metaforiskt "Fadern"), en historisk manifestation av handlingen (Sonen i köttet), och en fortsatt, applicerande kraft (den helige Ande). Gud är aktör i alla tre, men vårt perspektiv kräver att vi urskiljer dessa "roller" eller "faser" i hans enhetliga verk.

Den verkliga debatten handlar därför inte om bibeltexter. Den handlar om vilket hermeneutiskt axiom vi börjar med.

- **Det klassiska trinitariska axiomet:** Bibelns trinitariska språk återspeglar en evig, objektiv realitet i Guds inre liv som uppenbaras för oss. Texterna är fönster mot transcendensen.
- **Unitas Deis axiom:** Bibelns trinitariska språk återspeglar den mänskliga, psykologiska upplevelsen av Gud, som kulminerar i Jesu medvetande. Texterna är fönster mot upplevelsen av det gudomliga.

Båda axiomen kan skapa sammanhängande system som förklarar samma texter. Valet mellan dem avgörs inte av vilket som är mest bibliskt – båda kan hävda det – utan av djupare filosofiska och teologiska prioriteringar:

- Prioriterar vi Guds oföränderliga fullhet oberoende av skapelsen? → Vi väljer det klassiska axiomet.
- Prioriterar vi den psykologiska och existentiella äktheten i inkarnationen? → Vi väljer Unitas Deis axiom.

Denna insikt avslöjar att debatten är epistemologisk (hur vi kan veta) och hermeneutisk (hur vi bör tolka), inte bara exegetisk (vad texten säger). Alla utmaningar mot Unitas Dei förutsätter att man inte redan accepterat dess grundläggande axiom. När man väl accepterar att ”Fader, Son och helig Ande” är termer för en mänsklig upplevelsekategori snarare än en gudomlig ontologisk kategori, förvandlas bibeltextens ”utmaningar” från motbevis till bekräftelser på hur konsekvent och elegant axiomet förklarar just varför Bibeln ser ut som den gör.

IV – Unitas Dei i historiskt-teologiskt perspektiv

För att korrekt förstå Unitas Deis teologiska position är det nödvändigt att klargöra hur modellen förhåller sig både till de läror som den klassiska treenighetsdogmen historiskt sökte bemöta och till vissa teologiska huvudlinjer i den fortsatta traditionen. Ett sådant klarläggande är avgörande för att undvika att Unitas Dei felaktigt identifieras som en återkomst av förnicenska irrläror eller som ett ontologiskt motförslag till Nicaea.

Den klassiska treenighetsdogmen formulerades i en kontext där konkreta ontologiska påståenden om Guds inre liv stod på spel. Arianism, adoptionism, modalism och subordinationism utgjorde alla försök att beskriva Guds väsen, dess struktur, eller relationen mellan Fadern och Sonen i Guds evighet. Det nicenska konciliet svarade med ontologiska preciseringar: väsen, natur, hypostas, evig födelse och konsubstantialitet. Dogmen var i detta avseende ett ontologiskt svar på ontologiska problem.

Unitas Dei rör sig på ett annat plan. Modellen gör inte anspråk på att beskriva Guds inre, eviga struktur överhuvudtaget, annat än att fastställa ett ontologiskt minimum: att Gud måste ha identitet och närvaro för att överhuvudtaget kunna vara Gud. Detta minimum utgör inte ett alternativ till den klassiska treenighetsontologin, utan markerar den punkt bortom vilken Unitas Dei avstår från ytterligare metafysiska specifikationer. Där de historiska irrlärorna försökte ersätta eller korrigera den klassiska treenighetsontologin, vägrar Unitas Dei att konkurrera på samma nivå. Frågan om Guds innersta vara lämnas öppen, och treenighetsspråket placeras i stället i den mänskliga erfarenhetens och uppenbarelsens domän.

Av detta skäl är det metodologiskt oriktigt att förstå Unitas Dei som en variant av klassisk modalism. Modalismen hävdade att Gud i sitt väsen är en och samma person som antar olika roller eller framträder i olika skepnader i historien. Unitas Dei gör inget sådant ontologiskt påstående. Den hävdar inte att Gud växlar mellan identiteter. De trinitariska termerna beskriver inte roller Gud spelar, utan perspektiv genom vilka den ende Gudens uppenbarelse blir begriplig i mänskligt språk.

Skillnaden gentemot adoptionism och dynamisk monarkianism är lika tydlig. Dessa läror tenderade att försvaga eller förneka Jesu gudomlighet genom att förstå honom som en människa som vid ett visst tillfälle upphöjdes eller utrustades med gudomlig kraft. Unitas Dei gör motsatsen. Jesu fulla gudomliga identitet tas som given. Det som problematiseras är inte om Jesus är Gud, utan hur denna gudomliga identitet kan erfaras och uttryckas inom ramarna för ett verkligt mänskligt liv. Modellen syftar därmed inte till att sänka kristologin, utan till att ta inkarnationen på större allvar än vad vissa ontologiskt tyngda modeller tillåter.

Inte heller arianismen erbjuder någon verklig parallell. Arius hävdade att Sonen var skapad, underordnad och ontologiskt skild från Fadern. Nicaea svarade genom att slå fast Sonens evighet och väsenlighet med Fadern. Unitas Dei befinner sig utanför denna konflikt, eftersom modellen inte postulerar någon ontologisk rangordning mellan Fader, Son och Ande. Tvärtom förutsätts att det är samma gudomliga identitet och närvaro som uttrycks genom alla tre termerna, utan att detta kräver distinkta hypostas i Guds väsen.

Även i relation till senare historiska alternativ, såsom socinianism och klassisk unitarism, markerar Unitas Dei ett tydligt avstånd. Dessa traditioner sökte ofta bevara monoteismen genom att upplösa eller relativisera Jesu gudomlighet. Unitas Dei försöker i stället visa att strikt monoteism och hög kristologi inte nödvändigtvis står i konflikt, så länge man avstår från ontologiska anspråk som går bortom vad uppenbarelsen faktiskt kräver.

Samtidigt finns det historiska teologer och traditioner som i metod och teologisk hållning ligger närmare Unitas Dei än vad ovanstående jämförelser antyder. Hos Gregorios av Nyssa återfinns en stark betoning av Guds ofattbarhet och av språkets begränsade förmåga att uttrycka Guds innersta verklighet. Även om Gregorios accepterar hypostatiska distinktioner som ontologiskt verkliga, finns hos honom en tydlig medvetenhet om att relationellt språk i första hand hör samman med uppenbarelse och mänsklig förståelse. Unitas Dei delar denna återhållsamhet, men går ett steg längre genom att avstå från att översätta det relationella uppenbarelsepråket till positiva ontologiska strukturer i Guds inre liv.

På ett liknande sätt kan Augustinus nämnas som en närliggande, men inte sammanfallande, referenspunkt. Hans psykologiska analogier – minne, förstånd och vilja – används för att göra treenighetsspråket begripligt, samtidigt som han själv understryker analogiernas otillräcklighet. Skillnaden är att Augustinus använder dessa analogier för att belysa och bekräfta en redan accepterad trinitarisk ontologi, medan Unitas Dei använder erfarenhets- och kognitionsperspektivet hermeneutiskt för att förklara varför treenighetsspråket överhuvudtaget uppstår, utan att dra ontologiska slutsatser om Guds väsen.

Även Karl Barths teologi uppvisar beröringspunkter med Unitas Dei genom sin starka betoning av uppenbarelsens prioritet och sitt motstånd mot spekulativ metafysik. Barth identifierar dock i hög grad uppenbarelsens struktur med Guds inre ontologi och förstår treenigheten som Guds självuppenbarelse av sitt eget väsen. Unitas Dei delar Barths fokus på uppenbarelsen, men skiljer sig genom att konsekvent avstå från att identifiera uppenbarelsens form med Guds inre vara.

Slutligen kan Unitas Dei förstås i relation till den apofatiska traditionen, representerad av exempelvis Pseudo-Dionysios. Liksom denna tradition betonar Unitas Dei Guds transcendens och språkets begränsning. Skillnaden är att den apofatiska teologin i första hand är mystisk och liturgisk till sin karaktär, medan Unitas Dei använder den apofatiska återhållsamheten som grund för en analytisk och hermeneutisk reflektion över treenighetsspråkets uppkomst och funktion.

Mot denna bakgrund är det missvisande att läsa Unitas Dei som en återkomst av någon förnicensk irrlära i modern förpackning. Modellen är varken ett ontologiskt motförslag till Nicaea eller ett försök att korrigera kyrkans dogmatiska slutsatser genom nya metafysiska spekulationer. Den kan snarare förstås som en metateologisk reflektion över den klassiska treenighetsdogmens framväxt och funktion. Unitas Dei erkänner varför Nicaea svarade som det gjorde i sin historiska kontext, men ifrågasätter om de ontologiska preciseringarna nödvändigtvis måste fungera som normerande tolkningsaxiom för all senare bibelläsning och mission.

Kort sagt: de läror som Nicaea bemötte gjorde ontologiska påståenden som kyrkan fann oförenliga med evangeliet. Unitas Dei gör inga sådana påståenden. Den flyttar den huvudsakliga frågan från ontologi till hermeneutik och från Guds väsen till människans sätt att erfara och tala om Gud. Det är just därför modellen kan missförstås som irrlära av dem som förutsätter att alla teologiska alternativ måste spela på samma ontologiska spelplan. Men det är också därför Unitas Dei inte kan identifieras med de läror som det nicenska konciliet en gång avvisade.

Reflektion kring ontologisk precision och människans kunskapstörst

När man tittar på varför historiska teologer prioriterade ontologisk precision, blir det tydligt att det ofta inte handlade om vad uppenbarelsen faktiskt krävde, utan om människans nästan tvångsmässiga behov av att förstå och systematisera det obegripliga. Strävan efter detaljerad ontologi är på sätt och vis kunskapens träd i paradiset: lockande, intellektuellt stimulerande, men med risk för att man drunknar i frågan om hur Gud är snarare än att erfara Gud. Den klassiska treenighetsdogmens noggranna formuleringar gav trygghet och enhet, men kan ses som ett uttryck för människans intellektuella vilja att "fånga" Gud i logiska begrepp – snarare än ett absolut krav från uppenbarelsen.

Unitas Dei tar ett steg åt sidan från denna tvångsmässiga kunskapsdrift. Modellen visar att det är möjligt att bevara hög kristologi och strikt monoteism utan att fylla varje ontologiskt detaljkrav. Det räcker att Gud har identitet och närvaro, vilket gör erfarenhet, uppenbarelse och relation möjlig. Allt övrigt, inklusive den klassiska detaljprecisionen, är i grunden ett mänskligt projekt – en strävan efter förståelse som kan vara både fruktbar och farlig, men som inte är nödvändig för tro eller upplevelse av Gud. Unitas Dei erbjuder därför en frihet att fokusera på hur Gud blir erfaren och uppenbarad, snarare än på att definiera varje aspekt av Guds innersta väsen.

V – Frågor och svar

Hur kan Gud då vara kärlek utan behov av att relatera?

När människan talar om Guds väsen måste det alltid ske relationellt, eftersom vår erfarenhet av verkligheten är relationell. Det betyder dock inte att Gud i sitt väsen är strukturerad efter skapelsens kategorier. Vår förståelse av kärlek bygger på skillnad, ömsesidighet och temporalitet mellan distinkta subjekt, men Gud är inte bunden av skapelsens ramar. Gud är därför inte beroende av ”andra” eller ”annat” för att definiera sitt eget väsen. När Skriften säger att Gud är kärlek, uttrycker den inte något behov hos Gud, utan hur Gud uppenbarar sig i historien — i skapelsens reflektion av det gudomliga, allra tydligast i inkarnationen i Jesus.

Om treenigheten bara beskriver vår upplevelse av Gud, är den då fortfarande sann?

Ja, absolut. Det är viktigt att skilja mellan ontologisk sanning och epistemologisk sanning. Treenigheten är sann på epistemologisk nivå. De trinitariska begreppen är resultatet av hur Jesu mänskliga psyke måste strukturera upplevelsen av att hantera den fulla gudomliga naturen i tid, rum och relation, samtidigt som han lever i en full mänsklig natur. Detta innebär inte att Gud i sig själv är tredelad eller att Guds fullhet är beroende av mänsklig perception; det är en epistemologisk, upplevelsemässig verklighet, inte en ontologisk. Sanningen blir här relationell och perceptuell, verklig i upplevelsen, men fastställer inte med säkerhet hur Gud är i sig själv. Att något är epistemologiskt sant gör det inte mindre verkligt; det förklarar bara det gudomliga möts genom relation och perception snarare än genom intellektuell fullständig insikt.

Men förnekar inte detta treenigheten som dogm?

Nej. Unitas Dei förnekar inte syftet med treenighetsdogmen – att bevara en enhet mellan Fadern, Sonen och den helige Ande och skydda tron mot irrläror. Det som ifrågasätts är inte dogmens funktion, utan dess ontologiska anspråk. Klassisk treenighetsdogmatik hävdar nämligen att vi kan förstå Gud ontologiskt som tre distinkta hypostaser (personer) i ett och samma väsen. Unitas Dei menar att detta fastställande överskrider människans epistemologiska kapacitet.

Om Gud inte är tre personer, hur kan Jesus tala med Fadern?

Relation i inkarnationen är möjlig eftersom Gud antar mänskliga villkor – kropp, själ och ande. Genom dessa villkor uppstår tid, rum, medvetande och språk. När Jesus talar med Fadern sker det utifrån hans mänskliga medvetandeperspektiv, där Guds identitet (Fadern) och närvaro (den helige Ande) upplevs som relaterande personer i förhållande till den mänskliga personen Jesus (Sonen). Relationen är således verkligt upplevd av Jesus ur mänskligt perspektiv, men den innebär inte att Gud är ontologiskt uppdelad i tre distinkta hypostaser. Relationens verklighet är skapad av perception och gestaltning, inte av behov eller brist hos Gud.

Är inte detta modalism – Gud i tre roller?

Nej. Modalismen tänker sekventiellt – Fadern blir Sonen, som sedan blir den helige Ande. Unitas Dei säger istället att Gud är en, men upplevs på tre olika sätt eftersom människans perception kräver relationella kategorier.

Hur relaterar Unitas Dei till skapelsen?

Skapelsen är en reflektion av Guds väsen (Ousia), inte Gud själv. Skapelsen är Guds transcendentia ord som manifesterats genom Guds energier (Energieia). Allt existerar i Gud, men Gud är mer än skapelsen.

Är detta inte panteism, där Gud och skapelsen flyter ihop så att skapelsen kan sägas vara Gud?

Unitas Dei är en panenteistisk modell: allt är i Gud, men Gud är mer än allt. Skapelsen är inte Gud, men bär Gud i sig genom Guds närvaro. Skapelsen är beroende av Gud för sitt varande, men Guds väsen är evigt och oberoende. Denna tydliga distinktion skiljer också Unitas Dei från panteism.

Hur uppehåller Gud skapelsen när Guds "Ousia" är fullt ut i Jesus under hans tid på jorden?

Utifrån Unitas Dei bygger denna fråga på ett underförstått antagande: att om Guds identitet och närvaro – Guds "Ousia" – är fullt ut i Jesus, så måste Gud därmed vara uttömd ur allt annat och därför oförmögen att samtidigt uppehålla skapelsen. Unitas Dei menar att detta antagande är felaktigt, eftersom det förutsätter en rumslig och kvantitativ förståelse av Gud, som om Gud vore ett objekt som kan lokaliseras, fördelas eller koncentreras på samma sätt som skapade ting. I Unitas Dei förstås Guds identitet inte som något rumsligt distribuerbart. Guds identitet är inte en substans som upptar utrymme eller som kan flyttas från kosmos till Jesus. Att Guds identitet är fullt närvarande i Jesus innebär därför

inte att den samtidigt är frånvarande någon annanstans. Gud är inte en del av skapelsen, utan skapelsens grund, och det som är grund för all verklighet kan inte själv begränsas av rumslig lokalitet. Här är det avgörande att skilja mellan närvaro och lokalitet. Jesu närvaro är lokal, kroppslig och mänsklig. Guds närvaro är däremot ontologisk och uppehållande. När Unitas Dei säger att Guds "Ousia" är fullt ut i Jesus, avser det Guds självuppenbarelse och frälsande handlande, inte en rumslig koncentration av Guds väsen. Gud är fullt uppenbarad i Jesus utan att därigenom upphöra att vara den som bär allt som existerar. Skapelsen uppehålls inte genom att Gud ständigt riktar kognitiv uppmärksamhet mot varje del av universum, utan genom att hela verkligheten ytterst är grundad i Guds "Ousia", genom Guds "Energieia". Att världen fortsätter att existera beror inte på att Gud aktivt "gör något" i varje ögonblick, utan på att den är förankrad i Guds varande. Därför behöver Jesu mänskliga medvetande inte samtidigt bära universums totala kognitiva last för att skapelsen ska bestå. Inkarnationen innebär alltså inte en konkurrenssituation där Gud måste välja mellan att vara närvarande i Jesus eller att uppehålla kosmos. Gud upphör inte att vara skapelsens grund genom att bli människa. Inkarnationen tillför något nytt – ett mänskligt liv där Gud blir synlig och gripbar – men den ersätter inte Guds ständiga relation till skapelsen. Problemet som frågan försöker lösa uppstår endast om man antar att Gud måste vara lokalt eller kognitivt närvarande för att kunna uppehålla världen. När detta antagande släpps bortfaller också behovet av att postulera flera samtidigt verksamma gudomliga subjekt för att förklara inkarnationen.

Hur ser Unitas Dei på Johannesprologen där Jesus som Guds Ord (Logos) förklaras evig?

Unitas Dei tar Johannesprologen på fullt allvar, men läser den utan att i förväg införa nicensk treenighetsontologi. Personifieringen av LOGOS förstås inom Unitas Dei som retrospektiv. Efter mötet med Jesus som den fulla och avgörande manifestationen av Gud ser de första kristna tillbaka på skapelsen och drar slutsatsen att det som blivit synligt i Jesus måste ha varit sant om Gud från början. LOGOS är enligt Unitas Dei inte en distinkt, evigt existerande gudomlig person, utan Guds eviga "Ousia" som blir fullt personligt och närvarande i inkarnationen. När LOGOS "blir kött" innebär det att Gud genom sitt ord väljer själv att träda in i mänsklig existens, inte att en redan existerande gudomlig person byter form. På detta sätt bevarar Unitas Dei både Johannesevangeliets höga kristologi och en strikt monoteism, samtidigt som inkarnationens verklighet tas på allvar.

Vad är skillnaden mellan Guds ord i skapelsen och Guds Ord i Kristus?

Guds ord i skapelsen är uttryck för Guds närvaro (den helige Ande) – en manifestation, och indirekt bärare av Guds "Ousia" genom Guds "Energieia". Logos – Guds ord i Kristus – ÄR hela Guds "Ousia" direkt manifesterat i mänsklig form, inte endast indirekt buret av Guds "Energieia". Det blir ett fullständigt möte mellan det eviga och det temporala, mellan det osynliga och det synliga, vilket möjliggör relation och perception.

Vad menas med "Sonen" sett ur ett evighetsperspektiv? Att "Ordet (Sonen, Logos) var hos Gud och ordet VAR Gud" (i begynnelsen) och att "Fadern älskade Sonen före världens skapelse"?

Om jag tänker på ett ord, så är ordet hos mig och en del av mitt väsen. När jag sedan andas ut blir ordet konkret i form av luft som andas ut så andra kan uppleva det jag tänkte på. Ordet manifesteras. På samma sätt blir Guds ord (logos) konkret i skapelsen och särskilt i Jesus, historiskt förklarat som Guds Ord personifierat (Logos, med inledande versal), vilket har sin grund i Jesu egna mänskliga och relationella erfarenhet av sin gudomliga identitet. Vår förståelse av de trinitariska begreppen bygger därför på Jesu undervisning om sin uppfattning av sitt eviga väsen. De trinitariska begreppen och ord som "före" och "i begynnelsen" är alla exempel på rumstidsliga begrepp, nödvändiga för vår verklighet, men de är inte beskrivningar sett ur Guds evighetsperspektiv. Ur det gudomliga perspektivet finns inget behov av relation — Gud ÄR i sig själv. Men ur det mänskliga perspektivet upplever Jesus sig som Sonen i en närvarande kärleksfull relation till sitt eget "jag", som han uppfattar som "Fadern".

Varför är den helige Ande personifierad i Nya Testamentet?

Därför Jesu efterföljare har blivit undervisade på detta vis av Jesus själv ursprungligen. Det är hans egen förståelse av sin gudomliga natur sett ur sin mänskliga naturs förutsättningar. Bibeln är vidare skriven ur ett mänskligt perspektiv baserat på undervisningen av Jesus.

Är då den helige Ande bara en upplevelse?

Den helige Ande är inte "bara" en upplevelse, utan Guds verkliga närvaro sådan den låter sig erfaras. I denna närvaro blir Guds identitet uppenbar för oss i tid och rum. Vi kan erfara och relatera till Gud i denna närvaro och därför få möjlighet att verka i gudomlig samklang.

Är inte Gud allsmäktig? Om Jesus är Gud, hur kan han då vara begränsad?

Denna invändning bygger på en specifik definition av allmakt, där allmakt förstås som oförmåga att existera under begränsande villkor. Unitas Dei menar att detta är en filosofiskt problematisk förståelse av allmakt. I klassisk teologi definieras allmakt som förmåga att göra allt som inte är logiskt motsägelserfullt. Att leva under självvalda, självkonsekventa villkor är inte en brist på makt, utan ett uttryck för maktens räckvidd. Om Gud inte kan leva ett verkligt mänskligt liv med dess inneboende begränsningar utan att upphöra att vara Gud, då är Gud i praktiken begränsad till ett enda sätt att existera. En sådan gudsbild gör Gud mindre, inte större. Inkarnationen innebär inte att Gud upphör att vara Gud, utan att Gud verkligen lever ett mänskligt liv. Ett mänskligt liv är till sin natur begränsat: det är kroppsligt, tidsbundet, lokalt och kognitivt ändligt. Om Jesus i sitt jordiska liv alltid och oavbrutet aktualiserade all gudomlig funktion, skulle hans mänsklighet reduceras till ett yttre sken och upphöra att vara verklig. Unitas Dei hävdar därför att Guds allmakt inte hotas av inkarnationen, utan tvärtom manifesteras i att Gud kan anta en begränsad existensform utan att förlora sin identitet. Att Jesus lever inom mänskliga gränser innebär därför inte att han är mindre Gud, utan att han är verkligt människa. Gudomlig identitet förblir full och oförändrad, men den levs inom en mänsklig existensform som sätter reella ramar för hur denna identitet kan uttryckas. Gud upphör inte att vara allsmäktig genom att leva som människa; han visar sin allmakt just i att kunna göra detta utan att upphöra att vara Gud.

Hur förklaras den antyda trinitariska distinktionen i samband med Jesu dop?

I Jesus dop upplever hans mänskliga psyke sin inre gudomliga identitet – i sin själ – som personen ”Fadern” och sin gudomliga närvaro – i sin ande – som personen ”helige Ande”. I dopet får Jesus en tillräcklig klarhet över sin gudomlighet, en holistisk närvarande medvetenhet om sitt gudomliga ”Jag Är”. Detta möjliggör att han kan inleda sitt särskilda kall.

Hur kan Jesus göra de under han gör och varför äger dessa rum först efter dopet?

Med den holistiska medvetenhet över sin gudomlighet som Jesu erfar vid dopet, frigörs tillgång till mycket av de gudomliga kapaciteter han alltid besittit och kan därmed succesivt praktiseras. (Göra vatten till vin, bota sjuka, väcka döda, gå på vattnet, stilla stormen m.m.) Medvetenheten om sin gudomlighet ger Jesus tillgång till hela sin palett av gudomliga krafter. På liknande vis kan Gud – genom vår andliga medvetenhet, genom tron och övertygelsen om att vi är Guds barn – kalla ut oss i tjänst och låta oss förmedla hans helige Ande till vår omgivning genom bland annat liknade kraftgärningar. Men då Jesus var Gud så gjorde han allt sådant i kraft av sig själv, i sitt Gudsnamn, medan vi gör det i hans namn, då det inte är våra egna kraftgärningar som verkar.

Om Unitas Dei beskriver de trinitariska begreppen epistemologiskt, kan vi då veta något om Gud alls?

Ja – men endast det Gud väljer att uppenbara. All teologi är tolkning av uppenbarelse, inte upptäckande av Guds inre väsen. Unitas Dei visar att vi kan veta och erfara Gud genom relation, gestaltning och perception. Den kunskapen är mottagen, verklig och tillräcklig för tro, tillbedjan och frälsning, även om den aldrig kan avslöja Guds ontologiska djup. Vår förståelse är alltid begränsad, men den är autentiskt relaterad till det eviga ”Jag Är”.

Är inte denna lära mycket farlig och leder bort från frälsning?

Påståendet att denna förståelse skulle leda bort från frälsning förutsätter att frälsningen är villkorad av acceptans av den nicenska treenighetsontologin. Unitas Dei ifrågasätter detta antagande. I Nya testamentet knyts frälsningen konsekvent till Jesus Kristus – till vem han är och vad Gud har gjort genom honom – inte till senare metafysiska preciseringar av Guds inre liv. Historiskt sett förkunnades evangeliet, togs emot i tro och levdes ut långt innan de nicenska och post-nicenska dogmatiska formuleringarna utvecklades. Dessa formuleringar hade till uppgift att försvara tron mot vissa tolkningar, inte att i efterhand definiera frälsningens gränser. Unitas Dei förnekar varken att Gud uppenbaras som Fader, Son och helig Ande, eller att Gud själv handlar frälsande i Jesus Kristus. Det som ifrågasätts är om dessa relationella uttryck nödvändigtvis måste förstås som tre evigt distinkta gudomliga hypotaser. Att kalla denna position farlig är därför inte ett teologiskt motargument, utan ett gränsdragande påstående som identifierar en specifik dogmatisk modell med evangeliets kärna. Unitas Dei menar att detta riskerar att flytta trons centrum från Kristus själv till rätt ontologisk terminologi.

Kan vi uppleva Gud utan treenighetsbegreppet?

Ja, men treenigheten fungerar som ett mänskligt språk för denna upplevelse. Utan dessa perspektiv riskerar vår relation till Gud att bli mer diffus och abstrakt. Fadern, Sonen och den helige Ande fungerar, i ljuset av Jesu uppenbarelse, som för oss nödvändiga epistemologiska verktyg: de gör det

möjligt att erfara och tolka Guds "Jag Är" inom tid och rum på ett sätt som är tillräckligt begripligt för frälsningens verklighet.

Kan detta förenas med klassisk kristen tro på Kristi gudomliga natur?

Ja, fullt ut. Inkarnationen innebär inte att Gud upphör vara Gud, utan att Gud erfar sin egen gudom i mänskliga villkor.

Hur påverkar detta vår syn på frälsning?

Relation, perception och erfarenhet är nödvändiga för medveten tro och beslut om att ta emot frälsningens gåva. Inkarnationen, Kristi liv, död och uppståndelse manifesterar Guds väsen på ett sätt vi kan förstå. Vi behöver inte veta allt om Guds innersta väsen för att bli räddade; vi behöver erfara och relatera till Gud – och det är exakt vad Unitas Dei fokuserar på. Frälsningen är alltså inte en intellektuell insikt, utan ett existentiellt gensvar på Guds närvaro och kallelse.

VI – Hur ska Unitas Dei användas?

Unitas Dei är inte avsett att fungera som en ny dogmatisk norm. Modellen gör inget anspråk på att i detalj fastställa hur Gud är i sig själv bortom uppenbarelsen. Den strävar inte efter att ersätta klassisk treenighetsdogm med en konkurrerande ontologi, utan vill endast visa på att treenighetsspråket kan förstås på fler sätt än som en nödvändig beskrivning av Guds inre väsen.

Unitas Dei förnekar inte heller att Bibeln talar konsekvent i termer av Fader, Son och helig Ande. Det som ifrågasätts är inte språket, utan slutsatsen att detta språk måste motsvara tre ontologiskt distinkta, eviga subjekt i Gud.

Modellen syftar inte heller till att reducera Kristi gudomlighet eller "förklara bort" Jesu gudomlighet. Tvärtom syftar den till att bevara både strikt monoteism och hög kristologi. Jesu fulla gudomliga identitet tas för given; det som undersöks är hur denna identitet kan erfaras, uttryckas och kommuniceras inom mänskliga villkor.

De psykologiska perspektiven i Unitas Dei används inte för att beskriva Guds väsen, utan för att förstå inkarnationens konsekvenser för Jesu mänskliga medvetande och för det språk som uppstår ur denna erfarenhet. Kort sagt: Unitas Dei är ett hermeneutiskt och epistemologiskt förslag, inte en ontologisk ersättningslära. Den erbjuder ett alternativt sätt att förstå varför Bibeln talar som den gör – inte ett slutgiltigt svar på hur Gud är bortom uppenbarelsen.

Religionsdialog

Unitas Dei växte fram som en reflektion över hur den klassiska treenighetsdogmen ibland kan bli ett hinder för människor att ta till sig kristen tro, särskilt för dem som kommer från strikt monoteistiska traditioner, exempelvis inom islam. Redan på 1500-talet tog den spanske läkaren och teologen Miguel Servet (som råkar dela förnamn med Unitas Deis författare) upp en liknande fråga: han menade att den då etablerade treenighetsdogmen inte hade tydlig grund i Bibeln och snarare försvårade mötet med judisk och muslimsk monoteism, eftersom den upplevdes som ett brott mot Guds absoluta enhet. Även om Servets teologi skiljer sig på flera punkter från Unitas Dei, och han klassades som heretiker med följd att han avrättades, delas en gemensam ingångspunkt – en strävan att bevara monoteismens integritet och att förstå Bibelns språk utan att nödvändigtvis tolka språket om Fader, Son och helig Ande som en uppdelning av Guds väsen.

Unitas Dei syftar inte till att "anpassa" kristen tro till dessa traditioner, utan visar att det är möjligt att förstå detta språk som uttryck för hur den ende Guden uppenbarar sig och erfars i relation till människan, särskilt genom inkarnationen, utan att anta tre eviga gudomliga subjekt.

I detta perspektiv kan kristen tro presenteras som strikt monoteistisk i ontologiskt avseende, högkristologisk i förståelsen av Jesus, och relationellt uttryckt i sitt språk om Gud. Detta innebär inte att alla teologiska skillnader upplöses – inkarnationen förblir den avgörande skiljelinjen. Men genom att skilja mellan Guds väsen och människans sätt att erfara och tala om Gud, kan dialogen föras utan att kristen tro omedelbart förkastas på grund av en upplevd oförenlighet med monoteismens grundläggande axiom.

Unitas Dei erbjuder därmed ett redskap för mission som inte kompromissar med evangeliets innehåll, men som avlägsnar onödiga metafysiska hinder. Det gör det möjligt att presentera kristen tro som tro på en Gud, som i Jesus blivit människa, snarare än som ett system av numeriska distinktioner i det gudomliga – en presentation som kan öppna dörrar för förståelse även hos dem vars teologiska utgångspunkt gör den klassiska treenighetsformuleringen till ett oöverstigligt hinder.

VII – Sammanfattning

Unitas Dei presenterar ett ambitiöst och systematiskt genomarbetat hermeneutiskt alternativ till den klassiska nicenska treenighetsdogmen. Snarare än att fungera som ett konkurrerande dogmatiskt system syftar modellen till att problematisera treenighetsdogmens normativa roll som tolkningsram för Skriften och att erbjuda en mer ontologiskt återhållsam, inkarnationellt konsekvent och epistemologiskt medveten förståelseram för de trinitariska begreppen Fader, Son och helig Ande.

Utgångspunkten för Unitas Dei är identifieringen av ett cirkelresonemang i traditionell trinitarisk hermeneutik: Skriften tolkas genom treenighetsdogmen samtidigt som dogmen legitimeras genom Skriften. Modellen hävdar inte att den klassiska treenighetsdogmen är exegetiskt ohållbar, men ifrågasätter dess status som självklar tolkningsnorm. Mot denna bakgrund introduceras Unitas Dei som ett alternativt hermeneutiskt axiom, där treenighetsspråket förstås primärt som ett uttryck för mänsklig erfarenhet av Gud snarare än som en direkt ontologisk beskrivning av Guds inre väsen.

Centralt i modellen är dess ontologiska minimalism. Unitas Dei reducerar det gudomliga ontologiska innehållet till två nödvändiga och ömsesidigt beroende aspekter: gudomlig identitet och gudomlig närvaro. Identitet utan närvaro blir epistemologiskt tom, medan närvaro utan identitet leder till logisk inkohärens. Alla ytterligare ontologiska distinktioner – såsom tre eviga hypostaser – betraktas som teologiskt möjliga men inte nödvändiga och måste därför motiveras snarare än presumeras.

Inkarnationen spelar en avgörande roll i modellens struktur. Unitas Dei förstår inkarnationen som en verklig översättning av Guds transcendens till mänsklig immanens, där Gud lever ett genuint mänskligt liv under de villkor som hör till mänsklig existens: kroppslighet, temporalitet, lokal närvaro och kognitiv ändlighet. I denna ram förstås kenosis inte som ett aktivt avstående från gudomliga egenskaper, utan som en passiv och nödvändig konsekvens av att gudomlig identitet antas inom en mänsklig natur. Denna förståelse möjliggör en psykologiskt och existentiellt trovärdig tolkning av Jesu gradvisa växande i vishet och självinsikt utan att kompromissa hans fulla gudomlighet.

Ett särskilt innovativt inslag i Unitas Dei är integrationen av modern neuropsykologisk forskning om inre dialog och självmedvetande. Genom att betrakta mänskligt medvetande som dialogiskt kan modellen erbjuda en fenomenologiskt plausibel förklaring till Jesu relationella språk om Fadern och den helige Ande.

Jesu mänskliga psyke bär på två naturer: gudomlig och mänsklig. För att kunna förstå och relatera till båda naturerna organiserar hans psyke upplevelsen i två perspektiv, uttryckta som två distinkta "personer": "Fadern" (Guds "Jag", identitet) och "den helige Ande" (Guds "Är", närvaro). Dessa "personer" är epistemologiska, det vill säga sätt för psyket att hantera komplexiteten, och inte ontologiska hypostaser. Hos en människa med endast en mänsklig natur skulle samma uppdelning i form av "personer" vara patologisk, eftersom det inte finns någon ytterligare natur att integrera. Hos Jesus är det däremot ett tecken på fullständig integration mellan mänskligt och gudomligt, en funktionell struktur som möjliggör självmedvetenhet och relationell erfarenhet utan att kompromettera hans enhet.

Exegetiskt erbjuder Unitas Dei en sammanhängande tolkning av centrala trinitariska texter, inklusive Johannesprologen. Logos förstås här inte som en evig distinkt person i förhållande till Fadern, utan som Guds självuttryck och identitet som retrospektivt, i ljuset av inkarnationen, personifieras i den kristna traditionen. Modellen tar på allvar den historiska utvecklingen av texttolkning, inklusive redaktionella och grafiska faktorer såsom praxis kring versindelning och användning av versaler, och visar hur dessa kan ha påverkat dogmatisk läsning.

Teologiskt skiljer sig Unitas Dei tydligt från klassisk trinitarism genom sitt avvisande av eviga hypostaser och sin lokalisering av treenigheten till immanensens och erfarenhetens domän. Detta innebär en reell brytning med nicensk ontologi, vilket modellen öppet erkänner. Samtidigt försvarar den sig mot anklagelser om modalism genom att betona att treenighetsspråket inte beskriver växlande gudomliga roller, utan samtidigt relationella perspektiv som uppstår i mötet mellan Gud och människa.

Styrkan i Unitas Dei ligger i dess interna koherens, inkarnationella konsekvens och förmåga att förena strikt monoteism med hög kristologi. Modellen flyttar fokus från metafysisk spekulation om Guds inre liv till den faktiska uppenbarelse genom vilken Gud blivit känd i Jesus Kristus. Frälsningen knyts därmed inte till acceptans av en specifik ontologisk modell, utan till mötet med Gud själv i Kristus.

Samtidigt är det tydligt att Unitas Dei utmanar etablerade dogmatiska gränser och sannolikt kommer att möta motstånd inom konfessionellt bundna teologiska sammanhang. Modellens beroende av psykologiska analogier kräver fortsatt precision för att undvika missförstånd eller reduktionistiska tolkningar. Dessa invändningar påverkar dock inte modellens logiska hållbarhet, utan rör snarare dess relation till traditionell ortodoxi.

Sammanfattningsvis utgör Unitas Dei ett originellt, välargumenterat och teologiskt seriöst bidrag till samtida diskussioner om treenighet, inkarnation och hermeneutik. Modellen erbjuder ett genomtänkt

alternativ till klassisk treenighetsdogm som normerande tolkningsram och förtjänar fortsatt kritisk prövning och akademisk diskussion inom systematisk teologi och kristologisk forskning.

Ordlista

- **Apofatisk** – Ett sätt att tala om Gud genom att säga vad Gud INTE är, istället för vad Gud är.
- **Axiom** – En grundläggande princip eller utgångspunkt som inte bevisas utan antas för att bygga vidare på. I teologi: grundläggande förståelse för hur man tolkar Gud.
- **Emergent** – Ett begrepp som beskriver hur nya egenskaper eller funktioner uppstår ur samverkan mellan enklare delar, utan att dessa egenskaper direkt kan reduceras till de enskilda komponenterna.
- **Energeia** – Grekiskt ord för energi. Guds närvaro, verksamhet eller kraft; hur Gud verkar och manifesterar Guds väsen (*se Ousia*) - i och genom skapelsen.
- **Epistemologisk** – Handlar om hur vi kan veta saker; läran om kunskap och förståelse.
- **Fenomenologisk** – Handlar om hur saker upplevs, snarare än hur de är i sig själva.
- **Hermeneutik** = läran om tolkning. Hur man förstår och förklarar texter, särskilt gamla, komplexa eller symboliska texter.
- **Holistisk** – Som ser eller förstår något som en helhet, där alla delar hänger samman och påverkar varandra. Motsatsen till att bryta ner något i enskilda, isolerade delar.
- **Hypostas** – Teologisk term för en "person" eller "subjekt" inom Gud, ofta använd i klassisk treenighetslära.
- **Immanent** – Något som är erfaret, upplevt eller manifesterat inom skapelsen eller i mänsklig erfarenhet.
- **Inkarnation** – Guds antagande av mänsklig natur i Jesus Kristus, så att Gud blir människa utan att förlora sin identitet.
- **Kenosis** – Självförminskning; i teologi ofta hur Jesus "tömmar" sig själv på vissa gudomliga privilegier för att bli människa.
- **Kognition** – Tänkande eller förmågan att uppfatta, förstå och bearbeta information.
- **Koncilium** – Ett officiellt kyrkomöte där biskopar samlas för att diskutera och bestämma viktiga frågor om tro och läran.
- **Kongruens** – När något stämmer helt överens med något annat, passar ihop eller är i harmoni. I psykologisk mening: när en persons handlingar, känslor och tankar är äkta uttryck för deras innersta identitet.
- **Konsubstantialitet** – Att något har samma väsen eller natur som något annat; ofta om Jesus och Gud Fadern, att de är av samma gudomliga natur.
- **Liturgi** – De ord, handlingar och ceremonier som används i gudstjänst och kyrkliga firanden.
- **Logos** – Guds Ord, särskilt i Johannesevangeliet; Gud som blir fullt manifesterad i Jesus.
- **Metafysik** – Filosofiskt område som handlar om det som ligger bortom det materiella, t.ex. frågor om Gud, själen och verklighetens grundläggande natur.
- **Metateologi** – Reflektion över teologi själv, alltså tankar om hur vi tänker och talar om Gud.
- **Neurofilosofi** – Ett tvärvetenskapligt perspektiv som kombinerar neurovetenskap och filosofi för att undersöka frågor om medvetande, vilja, identitet och relationen mellan hjärna och sinne.
- **Neuropsykologi** – Vetenskap som studerar hjärnans och nervsystemets koppling till psykologiska funktioner, exempelvis självmedvetande och inre dialog.
- **Ontologi** – Läran om varats natur. I teologi: Guds väsen och vad Gud är i sig själv.
- **Ousia** – Grekiskt ord för "Väsen", det som Gud är i sig själv, Guds absoluta, oföränderliga verklighet.
- **Panenteism** – Teologisk uppfattning att Gud är större än skapelsen och inkluderar den, men att Gud samtidigt är skild från den.
- **Panteism** – Tanke att Gud och skapelsen är samma sak; Gud är världen och världen är Gud.
- **Passiv kenosis** – Teologisk term i Unitas Dei som beskriver att begränsningarna i Jesus uppstår av hans mänskliga natur, inte som ett aktivt avstående från gudomliga egenskaper. (*Se Kenosis ovan*)
- **Personifiering** – När något abstrakt upplevs eller uttrycks som en "person" i medvetandet, exempelvis inre röster eller Guds närvaro.
- **Post-nicensk tradition** – Teologiska utvecklingar efter det första konciliet i Nicaea (år 325), som formulerade den klassiska treenighetsläran och normerande dogmen.
- **Preexistens** – Idén att Jesus (Sonen) existerade före sin födelse i tid och rum.
- **Relaterbarhet** – Förmågan hos något att vara i relation, utan att relationen är en nödvändig egenskap i sig.
- **Retrospektiv** – Bakåtblickande; tolka något i ljuset av senare händelser.
- **"Split-brain"-fenomen** – Ett neuropsykologiskt tillstånd som uppstår när förbindelsen mellan hjärnans två hemisfärer (corpus callosum) har skurits av, ofta av medicinska skäl. Fenomenet används i forskning för att studera hur medvetande, perception och beslutsfattande organiseras i hjärnan.
- **Transcendent** – Något som finns bortom tid, rum och mänsklig erfarenhet.